

Od Angoli do Zairu. Życie konsekrowane na pielgrzymich szlakach Jana Pawła II, red. Kazimierz Wójtowicz CR, Wydawnictwo Zmartwychwstańców „Alleluja”, Kraków 2004, s. 444.

Wielka katecheza, jakiej udzielił Kościołowi i światu Jan Paweł II w dniach ostatniej swej choroby, śmierci, a także uroczystości pogrzebowych pobudziła wiele osób do głębokiej refleksji. Po raz kolejny przed ludźmi stanęły pytania o rolę tego wielkiego papieża w ich życiu osobistym, społecznym, narodowym. Wraz z nimi powróciło pytanie o to, czy tylko słuchaliśmy go, czy też podjęliśmy starania, aby żyć według jego wskazań. Być może, pod wpływem takich refleksji, tak wielu z nas w ostatnich miesiącach sięgnęło po papieskie dokumenty, wypowiedzi i książki.

Osobiście, po pełnej zadumy lekturze ostatniej papieskiej książki – wywiadu *Pamięć i tożsamość*, do której w tych pamiętnych dniach czułem się zobowiązany – z chęcią sięgnąłem po czekającą od pewnego czasu na przeczytanie książkę *Od Angoli do Zairu. Życie konsekrowane na pielgrzymich szlakach Jana Pawła II*. Publikacja ukazała się w 2004 r. staraniem krakowskiego Wydawnictwa Zmartwychwstańców „Alleluja”. Troską redakcyjną książkę otoczył ks. Kazimierz Wójtowicz, dyrektor Wydawnictwa i redaktor naczelny czasopisma „Via consecrata”. Na ponad czterystu stronach opublikowano tu kilkaset wypowiedzi Jana Pawła II wygłoszonych do osób konsekrowanych podczas pielgrzymek papieskich w latach 1979–2003. Redaktor książki, obok prostego zaprezentowania tychże tekstów, zadał sobie także trud wyszukania wątków papieskiego nauczania na temat życia konsekrowanego zawartych w wypowiedziach papieża pielgrzymia kierowanych do odbiorców innych niż konsekrowani. Książd Wójtowicz uporządkował wszystkie teksty według klucza alfabetycznego, przyjmując za punkt odniesienia kraj, w którym zostało wygłoszone przemówienie. Ten jego wybór dobrze ilustruje tytuł książki: *Od Angoli do Zairu*. Poprzez przywołanie wielu różnorodnych miejsc, w których papież spotkał się z osobami konsekrowanymi, redaktor książki uzmysławia czytelnikowi, jak szeroko życie konsekrowane jest dzisiaj obecne w świecie i jak ważne miejsce, ze względu na swe znaczenie dla Kościoła, zajmowało w nauczaniu Jana Pawła II.

Wystąpienia papieskie w każdym poszczególnym kraju – jest ich kilka, jeśli papież odwiedził kraj kilkakrotnie – są poprzedzone nazwą kraju, mapką ułatwiającą jego zlokalizowanie oraz krótkim wstępem. W celu odróżnienia od tekstu przemówienia wstęp jest drukowany kursywą. Obok przypomnienia miejsca i czasu pielgrzymki lub pielgrzymek, znajdują się w nim informacje dotyczące sytuacji społecznej, politycznej i ekologicznej danego kraju oraz szczególnego przesłania każdej z papieskich wizyt.

Każde wystąpienie opatrzone jest czytelnym tytułem (drukowanym boldem) oraz podtytułem (drukowanym kursywą) zawierającym informacje na temat czasu, miejsca wygłoszenia i charakteru jego odbiorców. Dłuższe wypowiedzi papieskie podzielone są na paragrafy i opatrzone numerami. Ułatwia to lekturę i ewentualne studium przemówienia. Prezentację każdego dokumentu dopełnia nota bibliograficzna, wskazująca na źródło, z którego korzystał redaktor książki, publikując tekst papieskiej przemowy.

Książę Wójtowicz podjął także trud sporządzenia indeksu argumentów poruszanych przez papieża. Na stronach 435–439 umieścił około 150 haseł opatrzonych numerami stron, na który Ojciec Święty dotyka poszczególnych tematów. Jest to cenna próba usystematyzowania papieskiego nauczania w odniesieniu do osób konsekrowanych. Będzie służyć pomocą w nie tylko w lekturze, ale w systematycznym studium papieskich wypowiedzi.

Zaproponowana przez ks. Wójtowicza prezentacja papieskiego nauczania o życiu konsekrowanym ma sporo zalet. Przede wszystkim oferuje czytelnikowi kompletny i łatwy w lekturze zbiór dokumentów. Nie po raz pierwszy zresztą Wydawnictwo „Alleluja” wychodzi z taką ofertą do swych odbiorców. Podobnie jak to miało miejsce przy okazji publikacji dokumentów Kościoła na temat życia konsekrowanego, także obecna publikacja znajdzie entuzjastów wśród samych osób konsekrowanych, które odnajdą w niej cenne źródło lektury duchowej i do studiowania i pogłębienia ich własnego powołania. Chętnie skorzystają z niej zakonni formatorzy i rekolekcjoniści. Będzie cenną pomocą dla wykładowców prowadzących zajęcia z dziedziny teologii życia konsekrowanego. Także w seminariach diecezjalnych, gdzie według wskazań *Ratio pro Polonia* przedmiot ten ma charakter fakultatywny. Okazą się wreszcie ważnym narzędziem w rękach osób podejmujących refleksję naukową nad zagadnieniem życia konsekrowanego, poczynając od skromnych prób pisarstwa naukowego w wydaniu przyszłych magistrów teologii, aż do wykładów akademickich i publikacji uznanych autorytetów naukowych.

Książka pod redakcją ks. Wójtowicza, obok wspomnianych zalet, ma także pewne ograniczenia. Trzeba jednak zauważyć, że zasadniczo nie umniejszają one wartości, jaką prezentuje publikacja w obecnej formie. Ich uwzględnienie mogłoby natomiast podnieść atrakcyjność jej kolejnej edycji.

Pierwsze spostrzeżenie dotyczy sposobu zorganizowania i prezentacji materiału z papieskich pielgrzymek. Układ alfabetyczny z pewnością świetnie ilustruje dynamizm i zakres podróży apostołskich Jana Pawła II. Jest to jednak fakt ogólnie znany i powszechnie podziwiany. Nie trzeba do niego nikogo przekonywać. To prawda, że taki układ książki, jak już zaznaczyłem, pokazuje jak szeroko w świecie obecne jest życie konsekrowane i jak ważne było dla Jana Pawła II. Jest to jednak forma bardzo ogólna, żeby nie powiedzieć powierzchowna, opisanie obu zjawisk. To tak, jakby powiedzieć: zobaczcie, ilu nas jest, gdzie się znajdujemy (trudniej powiedzieć, gdzie nas nie ma) i jacy jesteśmy ważni! Tymczasem bez odpowiedzi pozostaje pytanie: dlaczego tak jest? A tylko odpowiedź na to pytanie gwarantuje osobowemu konsekrowanemu wierność ich konsekracji, dojrzałą świadomość własnej tożsamości i napływ nowych powołań. Czy więc nie warto pokusić się o nieco inną prezentację papieskiego nauczania o życiu konsekrowanym? A jeśli tak, to o jaką?

Wydaje mi się, że o wiele bardziej znaczące byłoby przyjęcie kryterium chronologicznego prezentacji papieskiego nauczania. W obecnych czasach nie ma właściwie dnia, aby media nie przyniosły informacji o nowych konfliktach międzyludzkich, katastrofach ekologicznych, poszukiwaniach naukowców, którzy przekroczyli kolejne granice, niesprawiedliwości społecznej, zmianach obyczajowych itd. Kościół nie pozostaje wobec nich obojętny. Jedną z form reakcji jest jego nauczanie, które, podejmując wciąż nowe wyzwania, dynamicznie się rozwija. Także Jan Paweł II

przez lata pontyfikatu dojrzał w swoim nauczaniu, poszerzał je, zgłębiał naświetlał nowe kwestie. Tak rodziły się nowe dokumenty. W swych wystąpieniach do konsekrowanych w naturalny sposób odwoływał się do nich. Jeśli nie wprost, to poprzez idee w nich zawarte. To jednak jeszcze nie wszystko. W odpowiedzi na aktualne wyzwania pokazywał konsekrowanym nowe obszary pełnienia ich misji, uwrażliwiał na nowe wyzwania, uczył dynamicznej wierności powołaniu i czytelnej wizji własnej tożsamości. Także w ten sposób kształtowała się papieska wizja życia konsekrowanego. Aby ją zrozumieć, trzeba podjąć trud prześledzenia jej rozwoju. Także z tego względu wydaje mi się, że korzystniejsze od alfabetyczno-geograficznego byłoby chronologiczne uporządkowanie publikowanych dokumentów.

Inną racją za taką prezentacją papieskiego nauczania wydaje się rozwój teologii życia konsekrowanego, jaki dokonał się w okresie pontyfikatu Jana Pawła II. Kiedy go rozpoczynał perspektywy życia osób konsekrowanych wytyczał soborowy dekret *Perfectae caritatis*, w którego duchu instytuty życia konsekrowanego przeprowadzały swoją przystosowaną odnowę. W pełni pontyfikatu Papież towarzyszył synodowi poświęconemu życiu konsekrowanemu i jako jego owoc ogłosił Adhortację *Vita consecrata*. Otworzyła ona nowe perspektywy refleksji nad życiem konsekrowanym. Impuls ten był tak znaczący, że w teologii zaczęto mówić o kolejnej odnowie – refundacji – życia konsekrowanego. Ważnym etapem na tej drodze był Rok Wielkiego Jubileuszu i papieski list *Novo millennio ineunte* oraz odpowiedź Kongregacji Instytutów Życia Konsekrowanego w postaci dokumentu *Rozpocząć na nowo od Chrystusa*. Silnie zaistniała w nich potrzeba odpowiedzi na papieskie wezwanie do świętości, jako drogi Kościoła na Trzecie Tysiąclecie. Coraz wyraźniej zaczęto mówić o wizji życia konsekrowanego jako znaku. Rozbudziło to w samych konsekrowanych pytania o to, kim mają być, a nie tylko, co mają czynić dla innych. Wydaje się że, publikując dokumenty Jana Pawła II, warto wziąć pod uwagę także ten wątek i zadać sobie trud pokazania, w jaki sposób nowe idee dotyczące życia konsekrowanego znalazły odbicie w jego kolejnych wystąpieniach. Okaże się to możliwe, jeśli przyjmie się porządek chronologiczny prezentacji papieskich wypowiedzi.

Powyższe sugestie mogą oczywiście spotkać się z zastrzeżeniem, że ich realizacja domagałaby się zredagowania nowej pozycji, zupełnie odmiennej od tej, która jest przedmiotem niniejszej recenzji. Wydaje mi się, że niekoniecznie trzeba do tego prowadzić. Warto natomiast pomyśleć o odpowiednim wstępie, w którym można by zasygnalizować kwestię rozwoju papieskiego nauczania o życiu konsekrowanym.

Na marginesie spotkania z publikacją ks. Wójtowicza zrodziły mi się jeszcze dwie wątpliwości. Obie dotyczą szaty graficznej jej okładki. Szkoda, że na pierwszej jej stronie zabrakło podtytułu. Niestety sam tytuł *Od Angoli do Zairu* nie oddaje jej charakteru. W połączeniu z mało czytelną mapą świata i niezbyt czytelnymi zdjęciami grupki zakonników, jakie na niej się znalazły, w najlepszym wypadku stwarza ona wrażenie zbioru listów misjonarzy. Mniej wyrobionemu czytelnikowi może się też kojarzyć z książką przygodową lub zbiorem opowiadań. Szkoda, że tak się stało, bo przecież publikacja zawiera bardzo ważne treści, drogie sercu wielu osób.

Przy wszystkich wątpliwościach nie wolno zapominać o pionierskim wysiłku Redaktora książki. Dzięki niemu słowa Jana Pawła II zostały nie tylko wysłuchane i poznane, ale wierzymy, że zostaną też zreflektowane i, co daj Boże, wprowadzone w życie! To będzie najpiękniejszy pomnik, jaki konsekrowani wzniosą Janowi Pawłowi II.

ks. Marek T. Chmielewski SDB